د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومي ریاست

هنر

A R T

اتم ټولگی

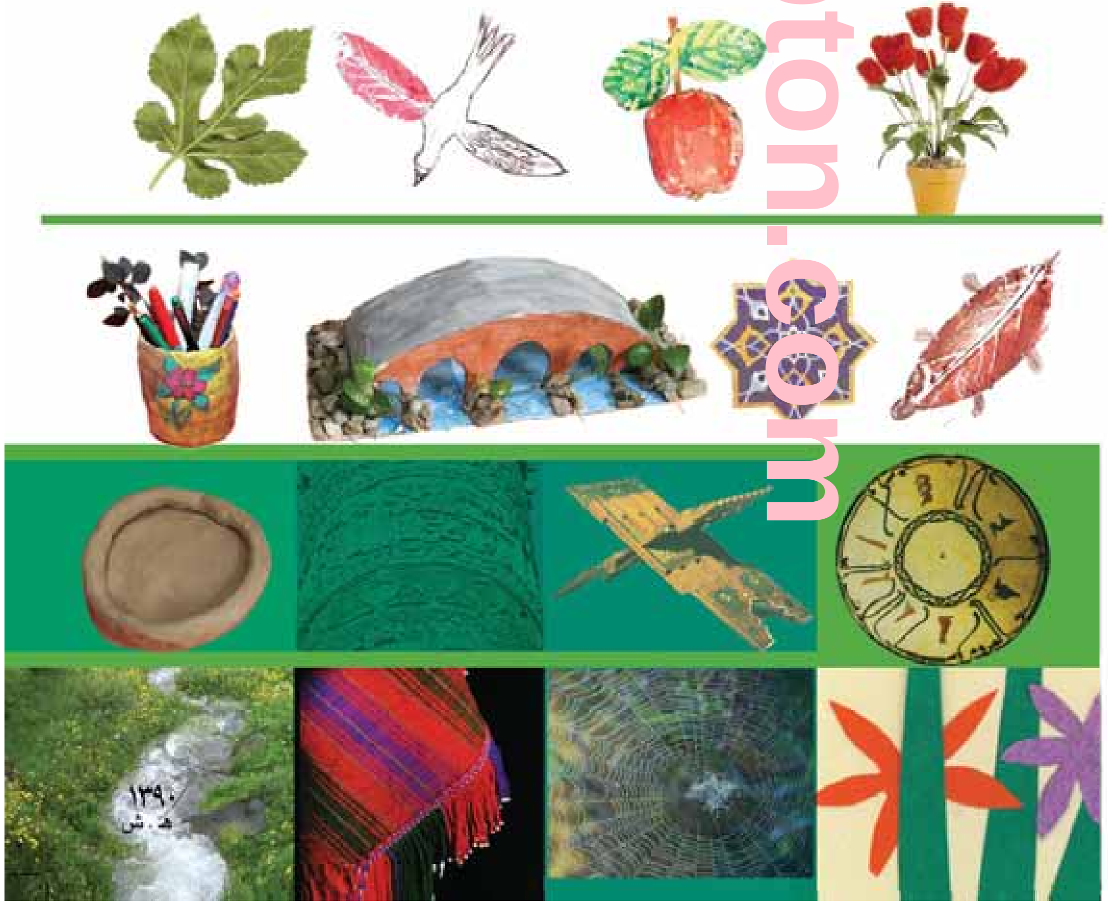

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.
له سرغړونکو سره قانوني چلند کیږي.

ISBN 978-9936-25-035-2

Ketabton.com

د پوهنې وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د
روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

هنر

ART

اتم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمی او مسلکي اډیټ:

سید انومیچنخیل،دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو اډیټوران

عبد الحی (هاشمي) د علومو اکاډومی علمي غړی

مولف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی

عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنګي کمېټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمېټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین

ـ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

ـ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

دیزاین

رحمت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی   دا عزت د هـــر افـــغان دی
کور د سولې کور د تورې   هر بچی يې قهرمـــــان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بـــــلوڅــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو   د تـــــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، ګوجـر دي   پـــاميـريان، نورستانيـــان
براهوي دي، قزلباش دي   هــم ايمـــاق، هم پشه يان
دا هيـــواد به تل ځليږي   لـــکـــه لمـر پر شنه اسمان
په سينــه کې د اسيــا به   لـــکـــه زړه وي جـــاويدان
نوم د حق مو دی رهبـــر   وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده‌کړې په بهیر کې د زده‌کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده‌کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېځلي دین له بنسټونو، دوطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو، تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک

	سرلیک	مخ
۱	په سیايي ټکو انځورګري	۱
۲	د افغانستان د هنر تاريخ (اسلامي دوره)	۳
۳	په طبيعي موادو ټاپه کاري	۷
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	۹
٥	د ليرې، نږدې اوريتم سره اشنا کيدل	۱۱
٦	د طبيعي منظرې انځورګري	۱۵
۷	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	۱۷
۸	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	۱۹
۹	له اسلامي هنرونو سره آشنايي	۲۱
۱۰	له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول	۲۵
۱۱	دليک دښکلا له هنر سره اشنايي	۲۷
۱۲	د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي	۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنايي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول	۳۷
۱٥	له اسلامي هنرونو سره اشنايي	۳۹
۱٦	له ختو څخه د قلمدانۍ جوړول	٤۳
۱۷	له منياتورۍ سره اشنايي	٤٥
۱۸	د قرآنکريم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنايي	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره اشنايي	٥۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزيمونو سره شنايي	٥٥
۲۲	د منابعو فهرست	٥٦

۱

د سیاهي په ټکو انځور
آیا کله مو د اسمان په وریځو کې، اشنا شکل لیدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د یوه کاغذ پر مخ واچوئ، بیا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بیا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځیر سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاویو څخه وګورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پیدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزیاتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې لیدلی دی بشپړ کړئ او هغه نوروته وروښيئ.

(۱- انځور) د سیاهي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ پرېږدئ کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

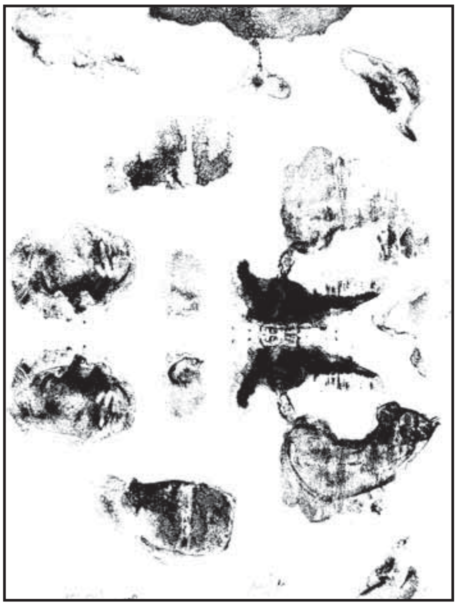

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړئ او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندې

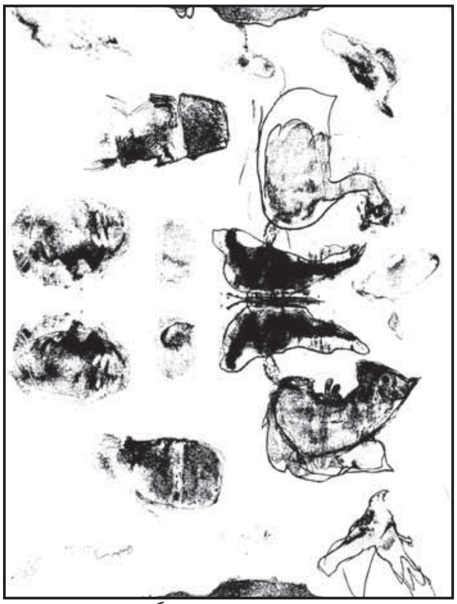

(۳ انځور) کاغذ هرې خواته وڅرخوئ او وګورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړئ.

بیاهم انځورنو ته په ځیر وګورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کارته ادامه ورکړئ ترڅو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړ شي:

تمرین:

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبه د پونه کولو (آب پاشۍ) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وګورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره اشنايي.

آیا پوهیږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپیر لري؟

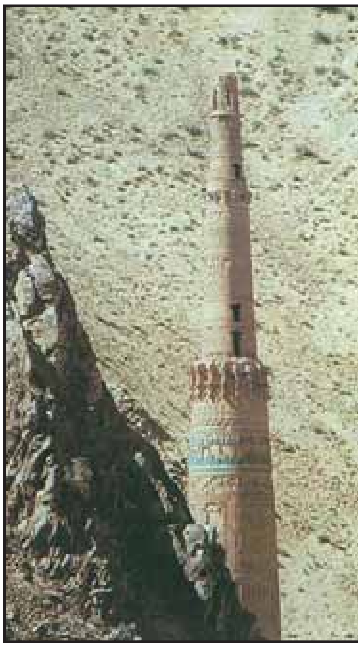

په افغانستان کې اسلامي ودانیود غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا وموندله. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،مانیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزنی کې د (ایینې) مانۍ قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکری بازار د یادولو وړ دي د سلجوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لویې ودانۍ جوړې شوې دی.غوریانو هم ډېرې لویې ودانۍ جوړې کړې وې چې یوه بېلکه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار څکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتې او کوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (عیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ ډبره کیښودل شوه. خو د بشپړیدو وکاریې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(۲ انځور) د جام په منار ليکل شوی کتيبې.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زيارت چې په هندسي انځورونو، گلانو،بوټو، دکچ کاريو د ډيزانونو په ښکلا، کتيبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتيايې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانيو جوړولو زيات رواج درلود.

(۳انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتيبې چې په سوره مريم پورې اړه لري.

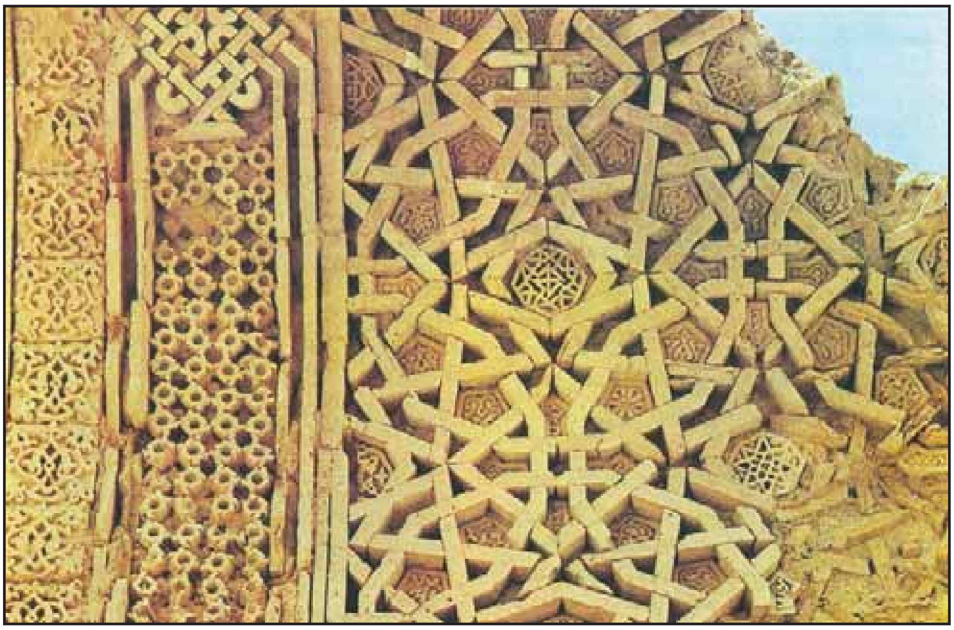

(٤ انځور) د بادغيس په قلعه نو کې د (شاه شهيد) په کنډوالو کې ځينې کاشي کارئ په شپږمه او اومه هجري پيړی پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ودانیو جوړولو بهیر د چنګیزیانو د یرغل په دوره کې په ټپه ودریده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئیني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تیموریانو دوره د لویوودانیو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه یوه ډېره ځلانده، بډایه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) میرزا او (سلطان حسین بایقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د یادولو وړ دي.
د دې دورو آثار په نهمه هجري پیړۍ کې د (ګوهرشاد بیګم) زیارت، د سلطان حسین بایقرا زیارت په لسمه هجري پیړې کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د(خواجه عبدالله انصاري زیارت، د هرات ګذرګاه او نور زیارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زیارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتیاوې د تیموریانو دمعمارۍ دهنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور اثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زینه) چې د تاریخ د لیکنې په اساس د .

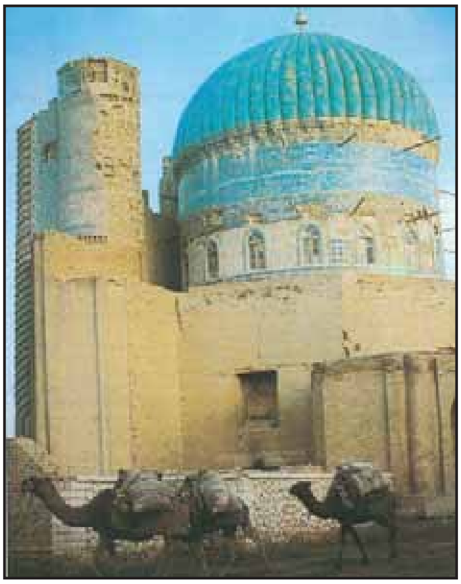

(۵ انځور)په نهمه هجري پیړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

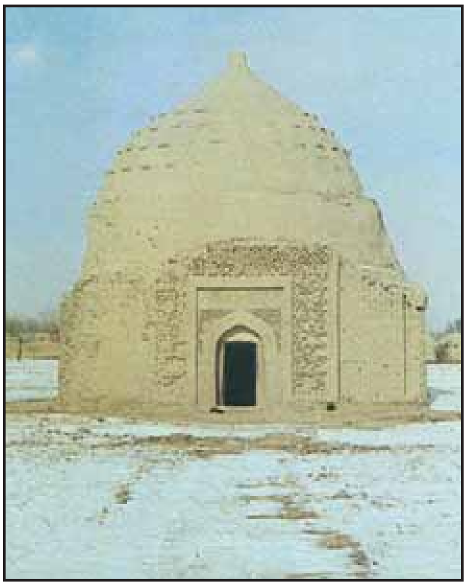

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پیړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تیږو څخه جوړه شوې ده چې اتیاوو کسانو تېرووتو ړونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهوري یې دادي: (علم ګنج)، شهرا را) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بګرامیو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

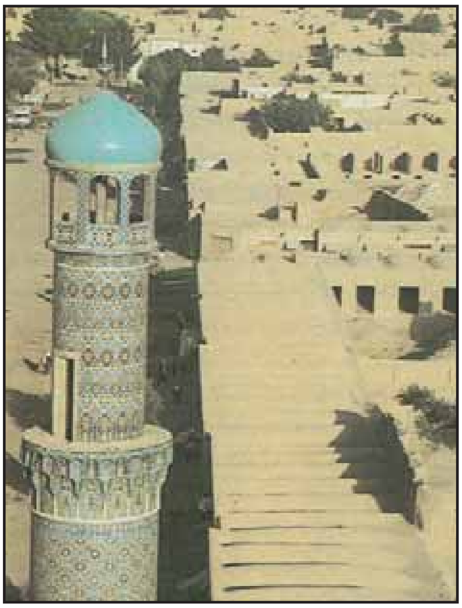

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

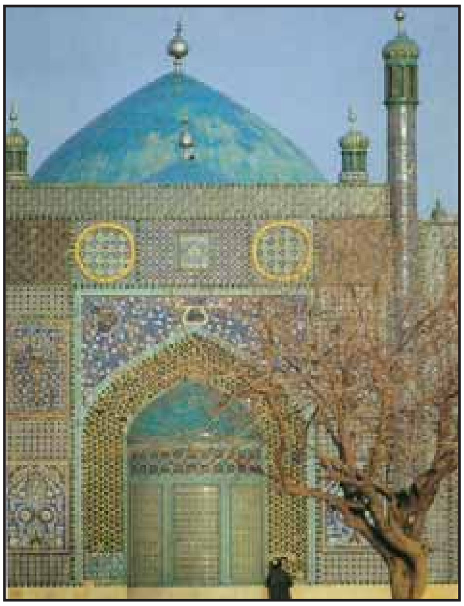

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین:

۱-ستاسې په چاپیریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲-په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو څخه کار اخیستل کیده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانګړنې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣

په طبیعي موادو ټاپه کول

آیا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شیانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنګینو مهرونو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سرته رسیږي. مهرونه په دوو ډلو ویشل کېږي: تیارمهرونه او جوړ شوي مهررونه: طبیعي مواد چې ډېر شکلي جوړښتونه لري.کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبیعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ...... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنګه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنګه کولی شو چې د میوو او سبو د عمودي اوافقي نیمولو او پریکولو څخه ګټه واخلو او له نیمې شوې برخې څخه چې په رنګ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبیعي موادو په ټاپه کولو کې د پدیدې بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابیلو طبیعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبيعي موادو د ټاپې تر سرته رسولو وروسته کله چې رنګونه وچ شول، په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسمونه وکاږئ. بيا انځورونو ته په ځير وګورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(۲ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

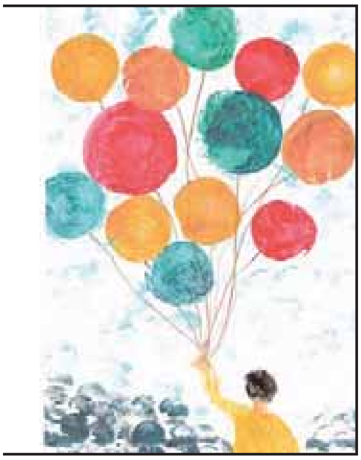

(۴ انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

(۳ انځور) په طبيعي موادو د ټاپې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

تمرين:

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وګورئ، څه ډول يوه ښکلې ټاپه جوړولی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلك په بېلو،بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت،د قرآنکریم د ختم کارت ، د کوچني اختر د مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زېږېدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ...او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچواو اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي.سر بېره په هغو کارتونو چې په بازارکې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. د کارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تیزه خوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایې څخه قات شي. لومړی د کارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

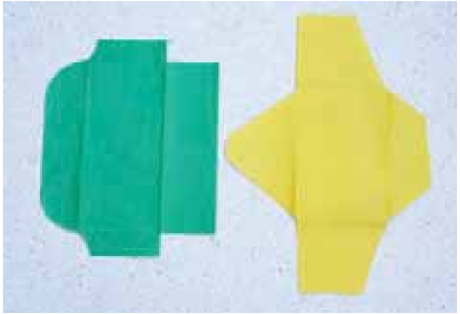

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځورګري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول یا رنګه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو مواد و نښلول او یا له څنګ په څنګ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډ وي پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډ نه شي او په پاکټ کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روشونو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیو انځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. دیوه پاکټ د جوړولو لپاره بېلا بیلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړېدو طریقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړوو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لاره داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کیږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزوري خطونه وباسئ او په څلورو خوا وو یې مثلثونه رسم کړئ او بیا اضافي ځایونه بیاتې کړئ او د تتو خطو ځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډوپورې ونه نښلي وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کیږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

تمرین:

۱- دیوې ځانګړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړکړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړکړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تناسباتو، ليرې، نږدې او ريتم سره اشنايي.

په طبيعت کې د پديدو ترمنځ کومې اړيکې وينئ؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سرېو د سترګواو د پوستکي رنګ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

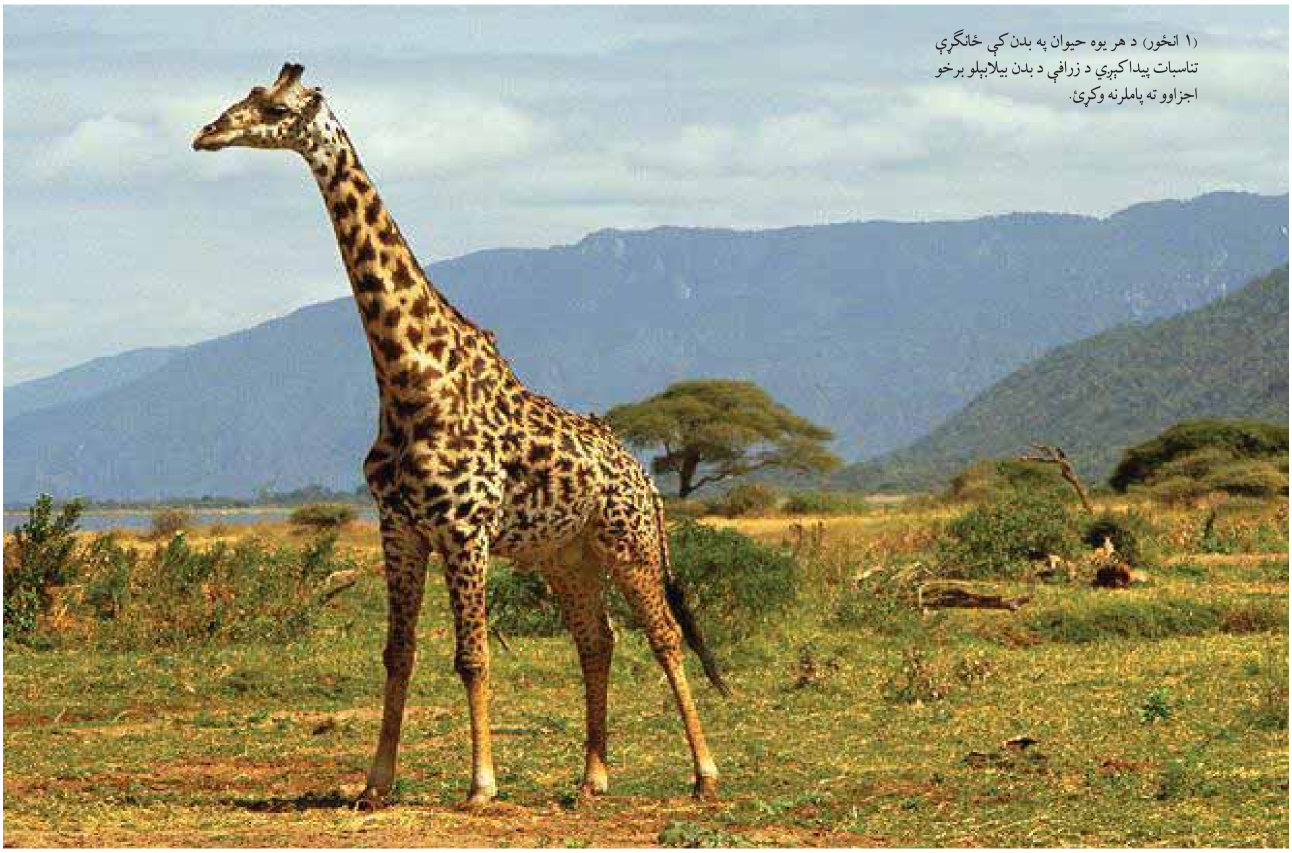

(۱ انځور) د هر يوه حيوان په بدن کې ځانګړي تناسبات پيداکېږي د زرافې د بدن بيلابيلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدیده کې د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي.په طبیعت کې زیات شمېر تناسبونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالی (ج) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځیدلی دی.

انسان د غرونو، تیږو، ونو ، ګلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فیل خړ توم (هاتي) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوې پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورګرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

پر سپکتیو: (لریوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لېرې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په ښلا ښلو بڼوویني. د مثال په توګه که یو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې د ډېرو جزییاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لیرې وي کم رنګه ، لنډې او جزییات یې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاوو لیدنه له نږدې او لېرې څخه توپیر کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونو کې تناسب، د نباتاتو حیواناتو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۳ انځور) د حیواناتو په تن کې د ښلا ښلو سیمو د ونو شکل ، وریځو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غني په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنګه په متضادو رنګو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه:(تیره رنګونه د روښانه رنګو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وګورئ او د لېریوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: ایا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرارته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو ځانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنګونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنر آثاروکې، لکه: د کاشي کارۍ په انځور کې یا د قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحرد اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په کې رامنځته کېږي. نا منظم ریتم په هنري اثاروکې د خطاطی د الفبا په تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په یو ځای کېدو یې ځینې برخې زیاتې اوځینې نورې یې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ریتم د سترې کوونکي تکرار مخنیوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو کې تناسب، ریتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ریتمونو الهام له طبیعت څخه اخلي.

(٦ انځور) د وریځو تکرار په آسمان کې یو ځانګړی ریتم رامنځ ته کوي.

(٧ انځور) دګوره خر د خطونو ریتم ته وګورئ.

تمرین:

١- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبیعت کې پیدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږېږئ.

٢- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی ریتم جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶

د منظرې انځور ګري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کې د ليدنې ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

دګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، دګودر غاړه، د طبيعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبيعت فضا د انځورګرۍ له صفحې څخه ډېره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړوکې کړو او د انځورګرۍ په پاڼه کې يې ځای کړو.

لومړی په خپل شاوخوا کې يوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصميم ونيسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا افق او بيا عرونه انځور کړئ.

(۲ تصوير) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

پــه غور او دقت هغې ته وګورئ او بيا هر هغه شــی چې ډېــر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېرېوالی، نږدېوالي او ريتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور ګرۍ کې وښياست.

کله مو چې طرحه بشــپړ شــوه، نو بيا د طبيعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاسې کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنګونــو څخه کار واخلــئ او يا د خپل احســاس د بيانولو لپــاره ذهني رنګونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشی کې د رنګونو ورته والی او هم غبرګي وښيئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

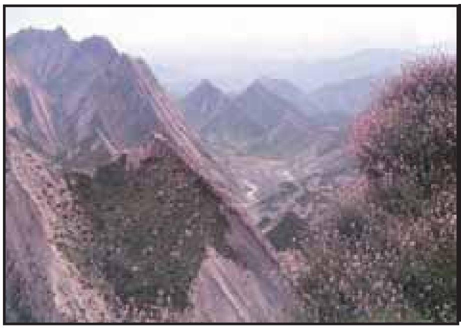

(٥ انځور) لومړی غرونه او بيا ونې انځور کړئ.

تمرين:

له ټولګي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ریښتیني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟
جشنونه او لوبې د انځور ګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بېلا بېلو وختونو لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجوانــه خصوصي وي چې په يوې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکې جشن چې هر کال د زمرې په ۲۸ نېټه لمانځل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان دهغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې بېلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په اس، نیزه او د لرګي پــه موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په همغه اندازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او دنیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین:

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟
۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښېږي په هلکه یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوې وي، انځور کړئ او ننداری ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.
۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.
٤- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٨

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.
کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه یو هم باطله کاغذدی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ څخه گټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلا بېلو رنګونو باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړولاسونو کلک کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړ کړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیپ په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوي مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکۍ، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین:

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذو څخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې ځوړند کړئ بیا یې د کوټې له چت را وځروئ او که دا شکلونه کړکۍ ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهيږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحي د نازليدو ځاى دى، را څرگند شـو. وروسـته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسـپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيموکې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنگ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دى.

مسـلمانانو لومـړى، د دوو معاصـرو او لويو تمدونـو د هنرمندانـو د(بيزانس او اسـلامي نرۍ) له هنرونوڅخه د اسلام د سـپيڅلي دين د راڅرگنديدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره گټه او چته کړه. په نوو مسـلمان شـوو هېوادو کې د وخـت پـه تيريدو هنرمندانو هلـې ځلې وکړې چې د اسـلامي عقيدو دبيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثاروکې پيدا کړي. اسـلامي اعتقادات، لکه: د لـوى خداى(ج) يووالـى، د مخلوق يووالى (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلى

(۱ تصويـر) د هرات پـه (گذرگاه) کې د (خواجـه عبدالله انصاري) په قبر د بسـم الله الرحمن الرحيـم ليکنه چې کاشي شوي ده.

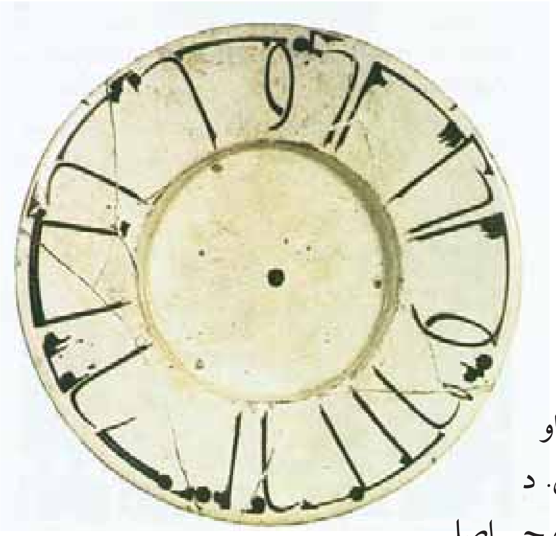

دی، په اسانتیا سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې يې وښيي. له همدې امله هنرمندانو د دايرې په څير له هندسي سمبوليکو شکلونو څخه چې د (يوالی څرګندوی) دي په ښکلا ښکلو ډيزاينونو په مرکزي نقطه باندې ټينګار وکړ چې د عالم د ښکلا ښکلو پديدو يوالی او هغه حقيقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره چې اصلي موضوع يې د مسيح (ع) او حضرت بی بی مريمی د ژوندانه د ښکلا ښکلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپير لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکريم ليکنه په ښکلي خط او د لويو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثاروکې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرګيو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالينې اوکتاب جوړول يې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصوير) د مصر د قاهرې په شـمالی هديـره کـې د (قايـت بيـګ) د قبر د ګنبدې ښکلاوې چې مملوکانويه کالو په دوره پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

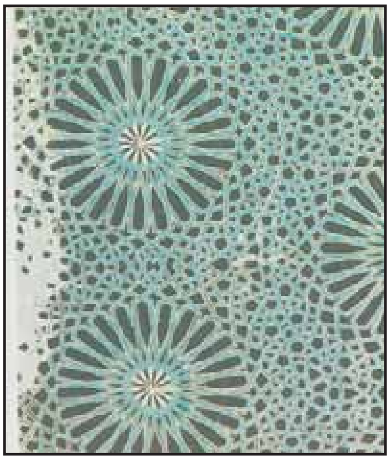

(٤ انځور) په اومه پيړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٥ انځور) په اومه هجري پيړۍ کې ډهلی ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

(٦ انځور) په لسمه هجري پيړۍ کې په ايران کې (سجاده ايي)قالينچه

د لرګيو لوښې، درخت ټوټې ، قالينې او د کتابونو جوړول يې نورې لاس ته راوړنې دي. که څه هم په ننۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحيو کې غور، دقت او ظرافت ګڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وګړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانګړې ډيزاينونه يې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سره يو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شيبه په نظم،ښکلا ،برابرۍ او هم غبرۍ کې ژوندوکړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظريفې او دقيقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري ښکلا وې په هندسي طرحواو نقشونو کې ،لکه: د ونو او بوټو شکلونه (اشکال ګياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارپيچي) شامل وو. وروسته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لوښو، د ټوکر په ټوټو، قالينو ، ميناتوري د الوتونکو، حيواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۷ انځور) پــه څلورمه هجري پېړۍ کې په هسـپانیه کې د (قرطبه) جامع جومات.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبيعت څخه په تقليد پيل وکړاو د شـکلونو په ساده کولو کې يې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د ليدونکي ذهـن له واقعي نړۍ څخه بيل او معنوي نړۍ ته يې را وبولـي، نو ځکه پـه قرآنکريم او جـای نمازونو باندې د انســان او حيــوان تصويرونه نــه انځوروي، په دې نمونو کې هندســي پيچلي خطونه او رنګونه په اســلامي ډيزاينونو کې د ســترګو د حرکت سبب ګرځـي چـې د ليدونکي ذهـن په يوه نقطـه کې نه درېږي دا ريتميک حرکت د نقشـونو په طراحۍ کې د رياضي په شان نظم ليدل کېږي، تعادل او هم غږي چې په نيول شـوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې ســربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د يوالي څرګندونه کوي.

تمرين:

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږيږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې موليدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هلکه يې څوليکې وليکئ.

۳- کومې هنرې ځانګې پيژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د يزه بنه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰

له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول

ایا د اسلامي ډیزاینونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهیږئ؟

(۱ تصویر) په راولپنډی کې د (معي الدین .... د مقبرې کاشي کاري.

(۲ تصویر) طرحه د کاغذ په مخ پلي شوې ده.

د قالینې او کاشي د ښکلو ډیزاینونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډیزاین پیدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې یې (شفاف کاغذ) کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته یې ولیږدوئ او بیا یې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډیزاین د میز پر سر انځور کړئ او په تخته یې کېږدئ او بیا د ترس کاغذ وربانديې سربېره داسې ټینګ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډیزاین خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه داده چې لومړی د ډیزاین اصلي خطونه وکاږئ او وروسته یې جزییات رسامي کړئ. کله موچې ډیزاین بشپړ کړ، هغه له اصلي ډیزاین څخه جلاکړئ. اصلي طراحي لیرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډیزاین د دویم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنډکاغذ یا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د میز په تخته د سکاشتیپ په وسیله یې خلور واړه څنډې ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ یې داسې ونښلوئ چې کونجونه یې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

یووار بیا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډیزاین له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولیږدوي. ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذڅخه جلا کړئ او وگورئ چې ډیزاین په بشپړه توگه ډبل کاغذته انتقال شوی دی او کنه؟

که ستاسې ډیزاین بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنگه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابی رنگونوڅخه یو ډیر تیاره رنگ جوړکړئ او هغه ځایونه چې تیاره معلومېږي، رنگه کړئ او بیا له روښانه رنگونو څخه رنگونه جوړ کړئ او په خپلو ځایونو کې یې وکاروئ، ترڅو رنگول بشپړ شي. وروسته کاغذ له میز او یا د نقاشی له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شیشه یې قاب کې کېږدئ.

(۵ انځور) یوه بله مرحله.

(٤ انځور) اخري مرحله.

تمرین

له یوه اسلامي ډیزاین څخه یوه ښکلی کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

11

د لیک د ښکلا له هنر سره اشنايي.

«من کتب بـــسم الله الرحمن الرحيم مجودة تعظيماً الله غفرالله له.
څـوک چـې د الله د درناوي پـه خاطر بسم الله الرحمن الرحيم په ښکلي خط وليکي الله تعالی به هغه وبخښي.

د ښـکلي ليکلوهنر د اســلامي لومړيو پيړيو لومړنۍ پديده ده چې د اسلام د سپيڅلي دين له خپريدو نه وروسته يې په مکه معظمه کې پراختيا او پر مختيا موندلې له. د سواد زده کړه پیل شوه او لومړني قرآن کريمونه په ((کوفي خط))

(۱ انځور) د یاقوت المستعصمی امضاء)

ولیکل شول. اسلامي حسن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو دلیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې ډېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅونې په نتیجه کې یې د الهي کلام لپاره یو په زړه پورې هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکریم نسخې را ټولې کړي او د حافظانو په مرسته یې مقابله کړي او په واحد شکل یې ولیکي.

د قرآنکریم په لیکلو سربېره د قرآني آیاتونو، حدیثونو ،دوعاګانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو لیکنې په ودانیو ، په ځانګړې ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوښو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکنې له هندسي ډیزاینونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کېدل.

(۲ انځور) د نهمې هجرې پېړۍ په دویمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحویه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط لیکل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دریمه هجري پیړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کېږي.

ابن مقله د نسـخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راوړ و.وروسته نور نوې لیکونـه، لکه: ریحان او محقـق د قرآنکریم د سـورتونو د عنوانونـو لپـاره او د توقیع خط چـې قاضیانو به د اسـنادو پـه لیکلو کې ترې کار اخیسـت د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونـو د عنوانونـو دلیکلـو لپـاره او د ولایتونـو حاکمانو په دې خـط لیکنې کولې.

د نسـخ او ثلث خطونو په منځ ته را تګ سره په اسـلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسیدې. هنرمندانو د پاڼو، لیکنو ، ښکلا، قرآنکریم لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونود ټوکونو په جوړېدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسـلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورسـول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي یې مشـخصه کړه) ، (یاقوت مسـتعصمي (چې بېل بیل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل) او(احمد نیریزي) چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې سـاری نـه درلود.) اتمه هجري پیړۍ د خط د ښـکلایوه ډېره ښـه دوره وه د خط په ښـکلا سـربېره د دې پیړۍ هنرمندانو

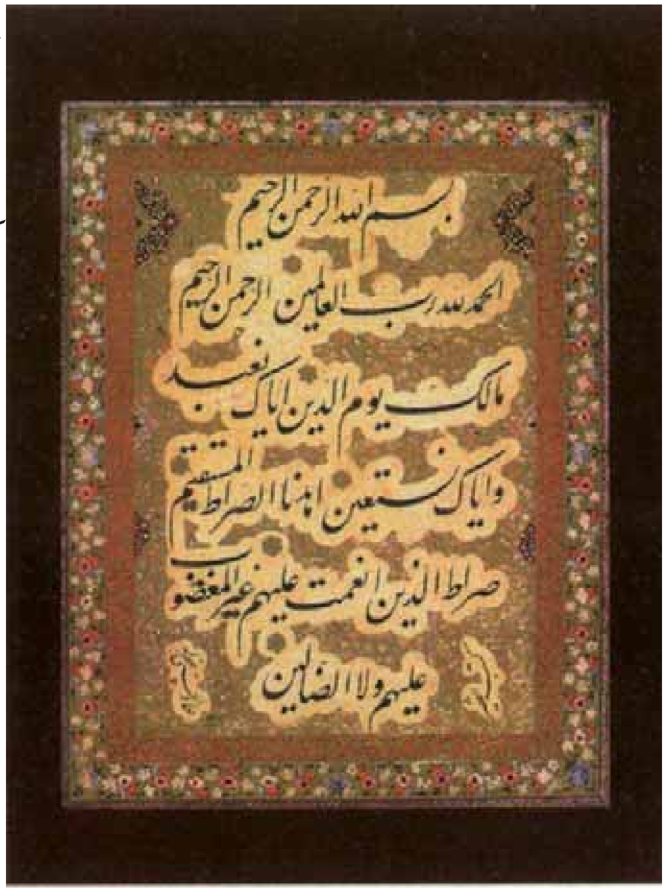

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عما دحسینی هراتي لیکنه.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـوي ليکونه، لکه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړشوی دی). او د شکست خط يې وکاراوه . د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستنی پړاو دی. په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکنې کړې دي، لکه: (مير علي هروي) او (ميرعما (حسيني) چې ليک يې د کمال لوړې درجې ته رسولی دی. هنرمندانو بېل بېل اسـلامي خطونـه پـه ديوالونـو، ودانيـو، دروازو، د منبرونـو په ديوالونـو، د قرآنکريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوکرانو باندې کارولي دي.

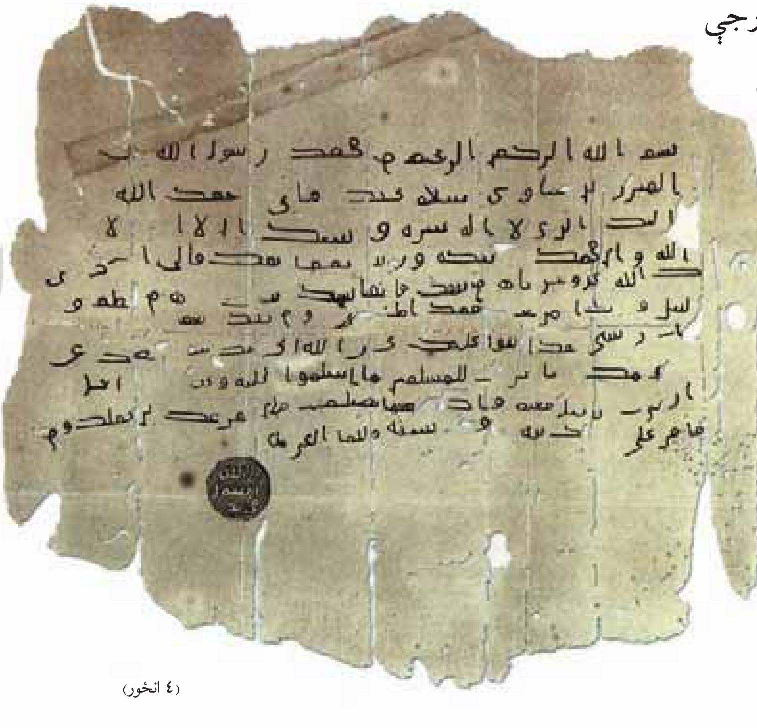

(٤ انځور)

تمرين:

١- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلي دي؟

٢- د نامتوجوماتونو دروازې او د خلکوکورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له کومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواکې وينئ، کوم اسلامي ښکلی ليک په کې کارول شوی دی؟

٤- آيا ستاسې په ښاراو يا کلي کې نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول.

ایا غواړئ چي له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکي یې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آیتونه په ښکلې بڼه لیکلي دي. د بسم الرحمن الرحیم څو نمونې مو په کتابونو، دټلویزیون په صفحه او د جوماتونو په دیوالونو لیدلي دي؟
د نیمي تختې کاغذ په اندازه د بسم الله یو ښکلی تصویر پیدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سریې داسې ونښلوئ چي ونه ښوریږي. هیرمو نه شي چي د بسم الله د لیکو په وخت کې باید اودس وکړئ. د بسم الله لیکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.
اصلي کاغذ د نقاشۍ د میز په تخته باندې په سکاشتیپ ونښلوئ. د دې لپاره چي د کار کولو په وخت کې ونه ښوریږي او بل دا چي کاغذ د ابي رنګونو د استعمالولو په وخت کې پرسیږي له وچیدو وروسته به رنګونه بیا خپل اصلي حالت ته راوګرځي. د رنګه کولو لپاره لومړی ډېره تیاره سیایي انتخاب کړئ.

د مویک قلم په اوبو لوند کړئ او د آبی رنګونودخپلې خوښې په رنګ یې ککړکړئ وروسته مویک قلم د رسامی په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي شیشه یې لوښو او یا د ابي رنګونو د قوتی په سرپوښ ومښئ، ترڅو رنګ او اوبه ښـه سره ګډاو ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې نښلي د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټینګوالی یې د کارولو وړشي.
ستاسې تیار شوی رنګ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطی په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډکه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي. رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.
د کار تر بشپړیدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

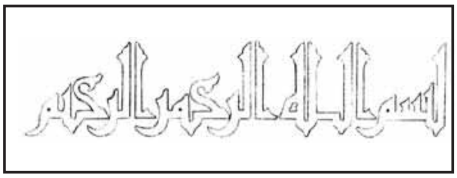

تمرین:

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي.

ايا غواړئ چې (لااله الا الله وحده دينه الا سلام و محمداً عبده و رسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې يې وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډېر لويه گنبده مې وليدله چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لااله اله الله وحده دينه الاسلام و محمداً عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور اوبلخ زموږ په گران هېواد کې شتون لري چې د معمارۍ له نظره سره ورته والي لري او د طبيعي چاپيريال د ښکلا وو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو ښکلا وې هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفان کې يو لوی اوښکلی ودانۍ... رمات چې لري ليدل کېږي.

(۱ انځور)

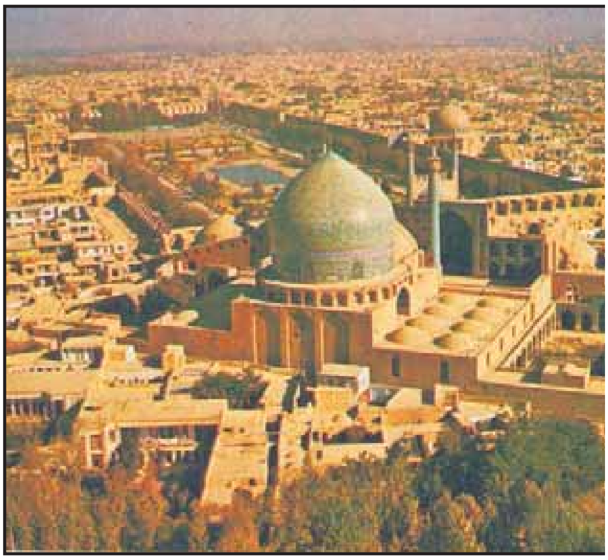

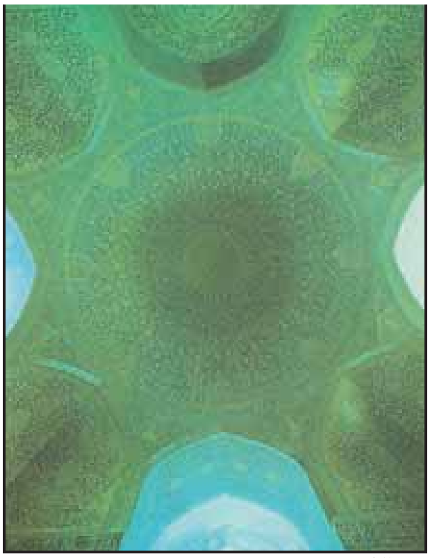

(۲ انځور)

(۳انځور) د ترکیې د استا نبول په جومات کې لویه مرکزي گنبده

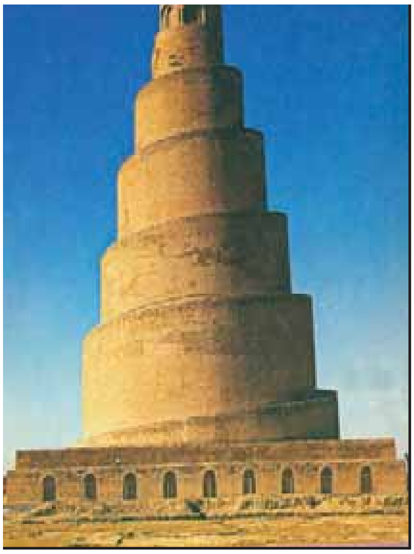

(٤ انځور) د دریمې هجري پیړۍ په سر کې د اسلامي نړۍ د عراق د سامرا لوی جومات چې مناری یې پنځوس متره لوړوالی لري.

کې د ارامتیا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټینگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه یو شان نسبت هغه محورته چې په منځنې برخه کې دی)، لکه: د یو ې گنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره یوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتیا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښارجوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کیدې چې له طبیعي عواملو څخه ډیر زيات کار واخیستل شي.د مثال په توگه په ښاري اسلامي معماری او ودانیو کې له نور او رڼا څخه گټه اخیستنه داسې وه چې له یوې خوایې انسان د پاک خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبیعي روښنایی وسیله او د ودانۍ د تودخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو ویشل کیږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ....

۲- د نورو ودانیو معماري، لکه: کور، مانۍ، باغونه، کاروان سرایونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډیرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای(ج) د سجدې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلو څخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزییات او ښکلاوې یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنبده جوړېږي. ګنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطو څخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنبدې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې د ګنبدو په څنګ کې جوړېدې چې د منارو منځ به مارپیچي و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کېدل او اذان به یې کولو چې ټولو خلکو به هغه اورېده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سرکې منارې د مکعب په شکل جوړېدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې د ګنبدې له ښکلا وو رامنځته کېدې. د جومات په د ننه کې فضا داسې طراحي کېدله چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. دګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه نقشونه او ښکلا وې د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړې ارزښت لري.

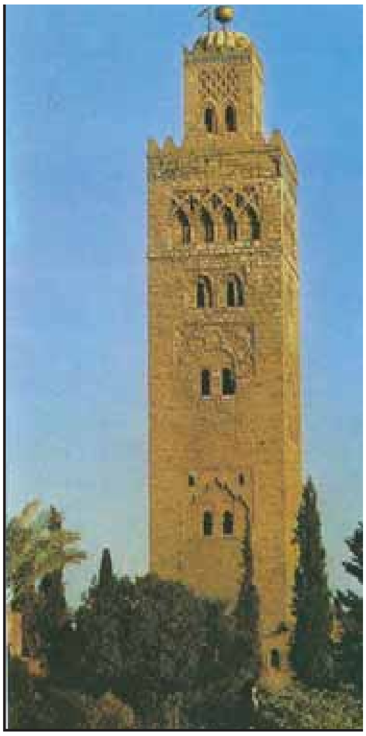

(۵ تصویر)په مراکش کې دکتوبیه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

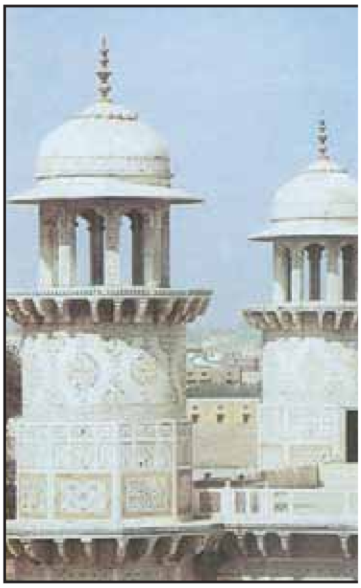

(٦ انځور) د هند په آګرا کې د (اعتمادوله) د قبرمنارې چې په ۱۵ هـ ش پېړۍ کې جوړې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

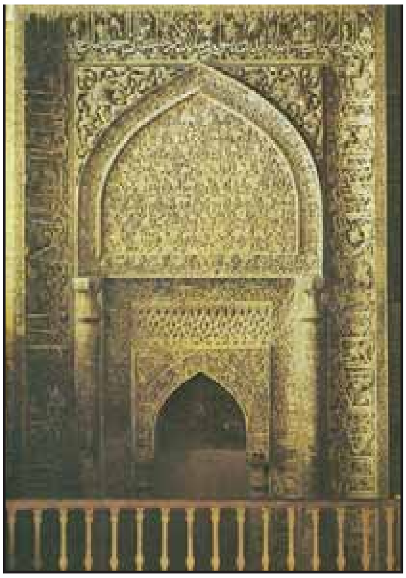

(۷ انځور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسف مدرسې محراب په لسمه پېړۍ کې.

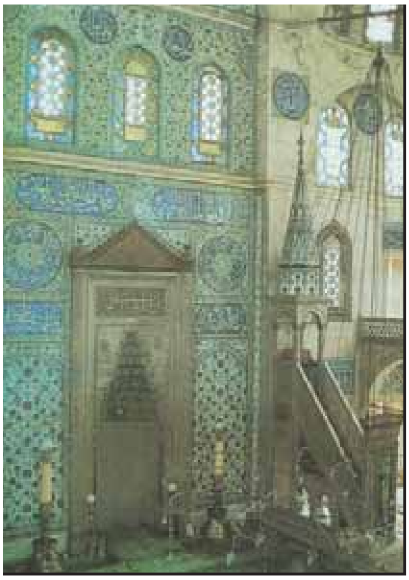

(۹ انځور) د ترکيې په استانبول کې د (سوکولو) جومات محراب او منبر په لسمه هجري پېړۍ کې.

(۱۰ انځور) د مصر په قاهره کې د (مؤيد) د جومات منبر.

محراب د قبلې لورى ښيي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ درېږي. له دې امله په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلې ښکلاوې ورکوي.

په زياتره جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چې د وغظ په وخت کې وليدل شي او غږ يې واوريدل شي.

د وخت په تيريدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کې يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحي او ښکلا کې ډېر توپيرونه ليدل کيدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معمارۍ بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډېر ژور اوګډپيوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کې د قرطبه جومات په ايران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له يو اوبل سره په اړيکه کې جوړشوي دي.

تمرين:

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوی جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرګی د اوبو په سر کېږدو، د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زيات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معماری یو ه په زړه پوري نمونه ده . د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلګونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپیریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال کې موجود دي، هغې ته په ځیر او دقت سره وګورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

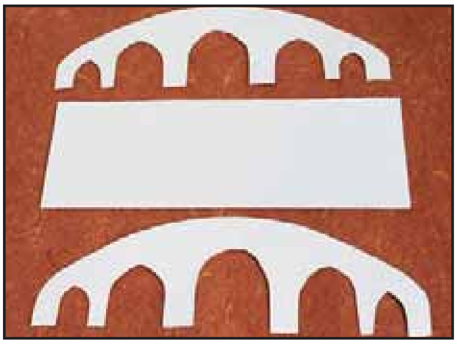

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوی برخې

په یو پنډ یا مقوا کاغذ باندې انځوروئ. وروسته د انځور اضافي برخې بیاتي کړئ چې د پُل یو دیوال جوړشي. جوړشوی دیوال په بل پنډ کاغذ کېږدئ او شاوخوا یې په پنسل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بیاتي په واسطه بیاتي کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دیوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیسئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتي کړئ. د پُل یو سر پوښ په دیوالو باندې په سریښو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پُل په ډبل مقوایي کاغذ ونښلوئ او د خپلې خوښې په رنګو یې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندینی برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

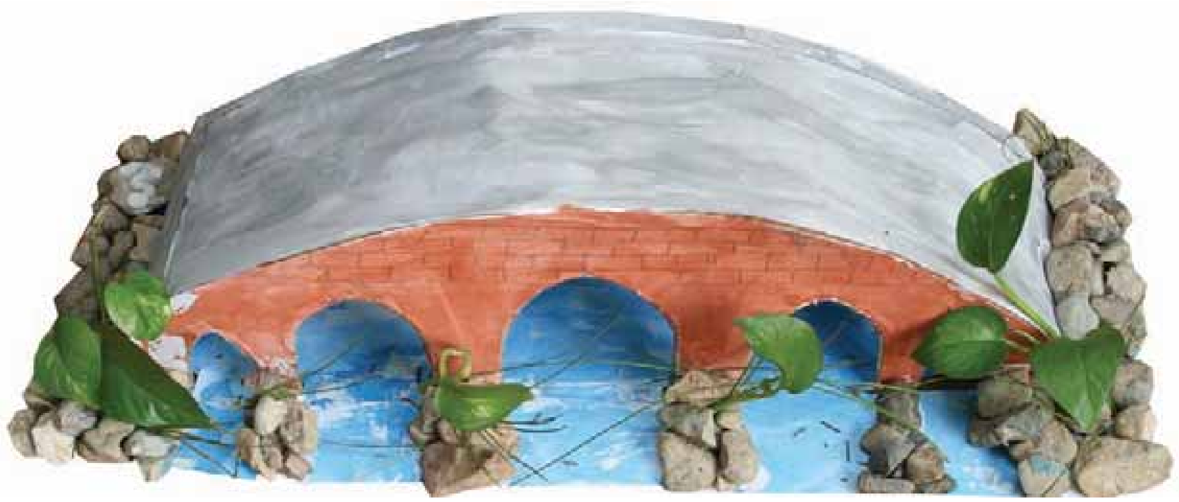

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵

له اسلامي هنرونو سره اشنايي

(۱ انځور) د ښکلی بسم الله الرحمن الرحیم تذهیب

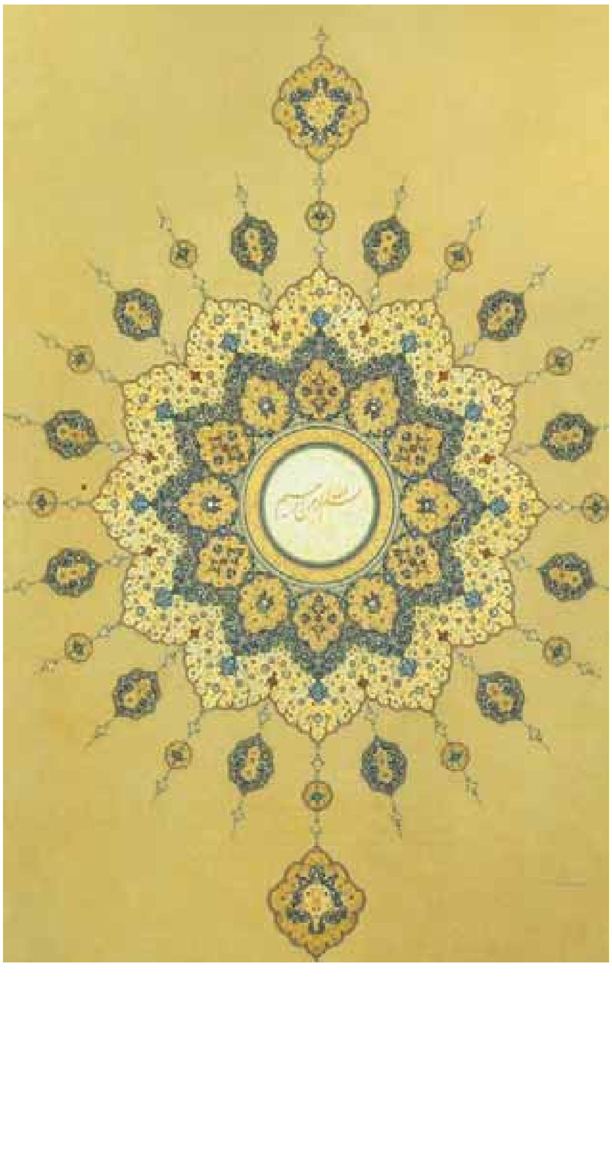

حضرت رسول الله (ص) فرمايلي دي:

((ان الله كتب الاحسان علي كل شی ءٍ)) بی له شکه الله (ج) ښيګڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړې ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شيانو د ښکلا وو يوه طريقه ده. هر شی هم څرګند او هم پټه ښه لري چې مسلمان هنرمند بايد د هغې په هکله دقيق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونوڅخه په طراحي او د ظرافت په جوړيدو کې ګټه واخلي او د هر شي په جوړيدوکې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي هنر کې ښکلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسیلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د بیانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندېږي چې له دوی دجغرافیایي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظریفو لوښو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زرېې نړیوال شهرت وموند.

په دې اثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړيو وختوکې د قرآنکریم دآیتونو لپاره کارېدې او د وخت په تیرېدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاریو او قالین اوبدلوکې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کیندنه، شبکه کاري، د تیږو په تراشلو، په تیږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

(٤ انځور) په دولسمه هجري پیړۍ کې په هندکې د څرمنې څلور ټوټې چې په طلایي نقشونو ښکلي کړل شوي دي (د جیوتانا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولې سطحې دوې برخې لري چې یو یې حاشیه او بل متن دی. هر یوه سطحه په بېلو بېلو دیزاینونو، لیکنو، ښکلي لیك او یا د حسن خط او انځورګری په ترکیبی بڼه جوړې شوې دي.

مرکزي ډیزاینونه د دایرې په شکل طراحي کېږي چې په ښکلیو انځورونو جوړېږي، او د اصلی سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ډیزاین د (شمشه یا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه یې ځنډه یا (ګوښه) بولي. کله کله ځنډه یا شمشه په نورو ښکلیو ډیزاینونو ډکېږي او کله کله متن په یوه تکراري انځورباندې پوښل کېږي او حاشې ته په بل ډیزاین ښکلا ورکوي.

د لوښو په طراحی کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانګړي ډیزاینونه کارول کېږي. ختین خاورین لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهرې برخې د ښکلا لپاره یې بېل بېل ډیزاینونه طراحي کېږي. د لوښي د هرې برخې او د ټولولوښو د ډیزاینونو او خطونو تر منځ یووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

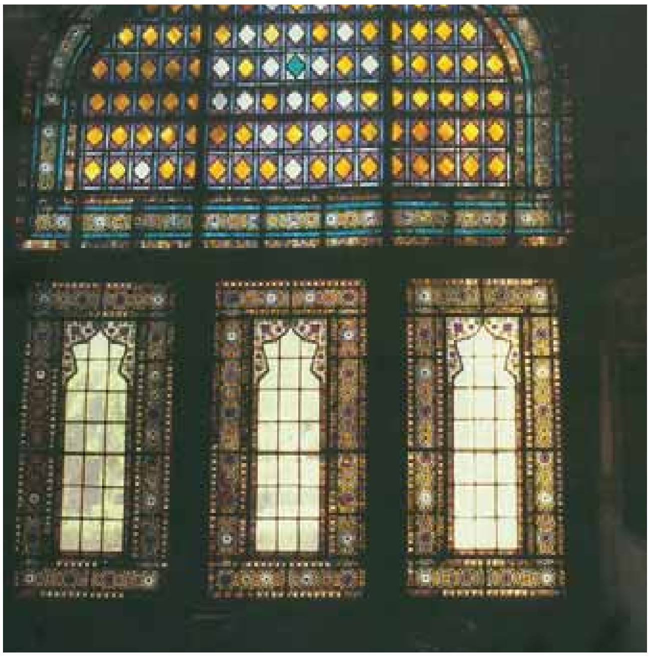

(۳ انځور)شبکه کاري شوی کړکی په اصفهان کې

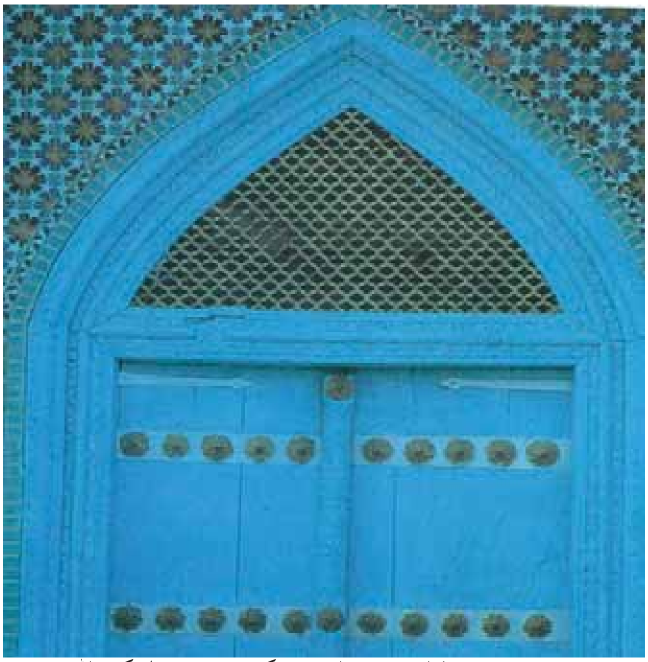

(٤ انځور) په مزار شریف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

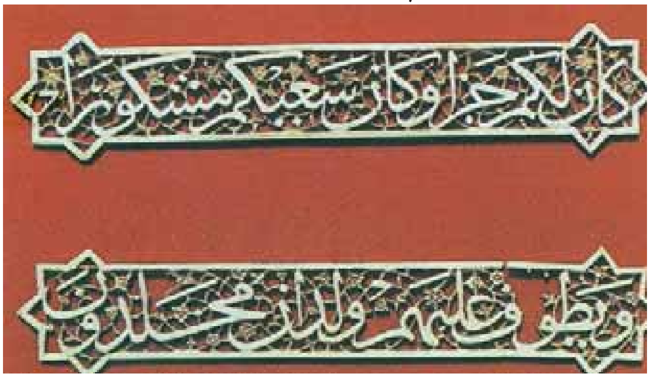

(۵ انځور) د ایران په ارد بیل کې د (شاه اسمعیل د قبر لیکنې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه هغو اثاروکې چې ډيزاينونه دحجم په ديوالونو انځوريږي، د لوښــي دښت، مخ او څنډو اړيکه زيات مهارت ته اړتيا لري.
پــه هغو آثاروکې چې رنــگ کارول کيږي، لکه: ټوکــر اوبدل، قالينې او بدل، کاشــي کاري او .... هنرمند بايد د رنگ ترکيب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابی پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پيړی.

(۸ تصوير) په۱۳۰۰ هجري کال کې د ايران په تبريز کې جوړه شوې قالينه.

(۷ انځور) په لسمه پيړی کې د ترکيې په استانبول کې په يوه تبرليکنې.

تمرين:

۱- داسلامي هنری اثار و مهمې ځانګړتياوې په ګوته کړئ؟

۲- په اسلامي هنرونوکې وحدت او يوالی څه دليل لري؟

۳- ستاسې په چاپيريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶

له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول

ایا تراوسه مو دقلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

لـه خټـو څخه د قلمدانۍ د جوړیدو لپاره د خټـو د لولو (فتیلوی) له روش څخه باید ګټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱ انځور) د لوښې لاندنې برخه اول لولی جوړې کړی.)

د کار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانۍ تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دخټــو بوړکۍ (لولې) د یوه ســانتي متر په قطــر د قلمدانۍ دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنۍ بوړکې د قلمدانۍ د تلي ســره ونښــلوئ او بیا د هغې په ســر نور بوړکې په ډېر غور او دقت ونښــلوي ترڅو د قلم د نیمایي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بوړکې له یو بل ســره ونښلي بوړکې د لاندینۍ برخې په لوری وتراشئ او کولی شو چې خپلې ګوتې په اوبو لندې کړو او وروسته بوړکیو ته فشار ورکړو، چې یو له بل ســره کلک ونښــلي. د کار په وروستي پړاو کې هغه باید ښوې شي چې د بوړکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنګه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بوړکې په سطح نښلول شوی دی.

(۲انځور نور بوړکې په سطحه ونښلوي ترڅو قلمدانی جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنګه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې خټې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړی او بیل بېل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمداني باندنی برخه ښویه کړئ.

تمرین:

د بوړکیــو له طریقې څخه په کار اخیســتنه یوه ښــکلې قلمداني جــوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنګونو ښکلا ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷

له میناتورۍ سره اشنایي

ولې اسلامي میناتوري نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنی انځورګري، دطبیعي علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانګړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیوانونه او د داستانونو ځینې صحنې انځوریزې شوې. غربي محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنی اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو دکتابونو په انځوریز کولو کې دخوبیرېو په اوږدوکې ډېر پرمختګ وکړ. دوی د ښلو ښلو رنګونو،تصویرونه، مارپیچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیوته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

(۱ انځور) د منابع الحیوان ابن بختیشوع دکتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمري پیړی کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځور) دخواجوی کرماني دیوان: د هماو همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو انځور ګرانوچې شعرونه يې انځوريزکول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانګړې پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورګرانو هم له ښکلا او رنګونو څخه په ګټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعګانو سره يې ډېره لګوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور ګري ده.

(۳- انځور) (هارون الرشيد) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ..ق.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د شکلو په ساده کولو ، د رنګونو په بدلون ، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعګانو تصويرونه کارې. په دې اثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکې رنګونه، بې له حجمه شکلونه، زيات ظرافت او ښکلا، ګلونه او بوټې په تازه ګی کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده.په تصوير کې هېڅ سيوري نه ليدل کېږي.

(٤انځور)

ډېرو انځورګرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولي دي او ځينو تر هغې هم سترې دندې تر سره کړې دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيستنه لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دی درس کې وينئ.

(٥ انځور)

تمرين:

۱- کومې موضوعګانی په دي انځور ګريو کې وينئ؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلوکې سره وغږيږئ.

۲- په دی تصويرو کې کوم شکلونه او رنګونه وينئ؟ د انځورګرۍ په هنر کې شکلونو او رنګونو ته پاملرنه وکړئ اوپه هکله يې پخپلو کې سره وغږيږئ.

۳- د (جشن ، او کوچنی اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او مارپيچي حرکتونه پيدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي.ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کیښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرگیو څخه جوړیږي، چې یو په بل کې اوبدکیږي چې په اسانی سره خلاص او ترل کیږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرگي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې

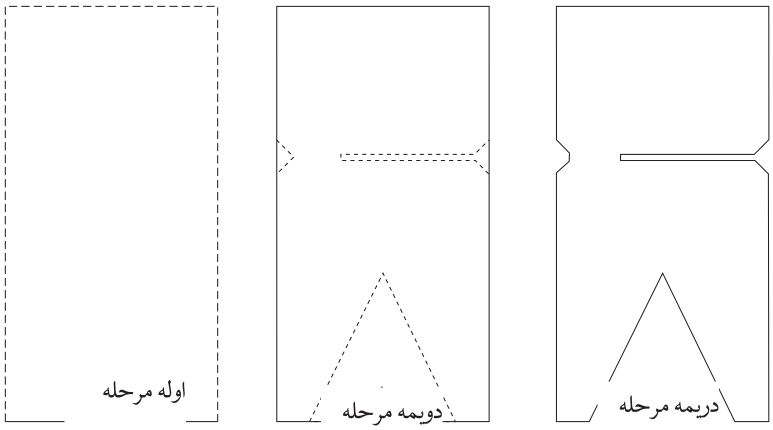

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه یې (قرآنکریم دکیښودلو) او بله یې د(پښو) برخه ده، لکه: څنګه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تیرې چړې او یا بیاتی په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطیل عرض تر پایه پورې بیاتي نه کړئ چې کوچنی برخې نه لویې برخې جلا نه شي. وروسته د پښو یا لاندینی برخه کې یې یو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بیاتي کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلي شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بیاتي شوي ځای څخه یو په بل کې ننه باسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پیدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او یا په نورو دعاګانو او اسلامي ډیزاینونو ښکلا ورکړئ. دا ډیزاینونه د مقوا کاغذ او رحل په باندنیو دیوالو باندې په تور او سپین ډول او یا رنګه انځور کړي. د دې کار لپاره د رحل باندینیو دیوالونو په لویو او کوچنیو برخو ښکلې ډیزاینونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنیو برخو ته ښکلا ور وبخښي وروسته بیا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت یې وکړئ.

تمرین:

۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونه لیدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوی دي؟ ایا د رحل په دیوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وې څه ډول دي؟

۲- د رحلو د دیوالونو دیو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا کاغذ څخه یو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا یې دیوالونه ډیزاین کاري کړئ او د خپلې خوښې په طریقه یې دیوالونو سره ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کیدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په کومو څانګو کې فعاليت کوي؟

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولايت د(تيوره) په کلي کې وزيږيد.

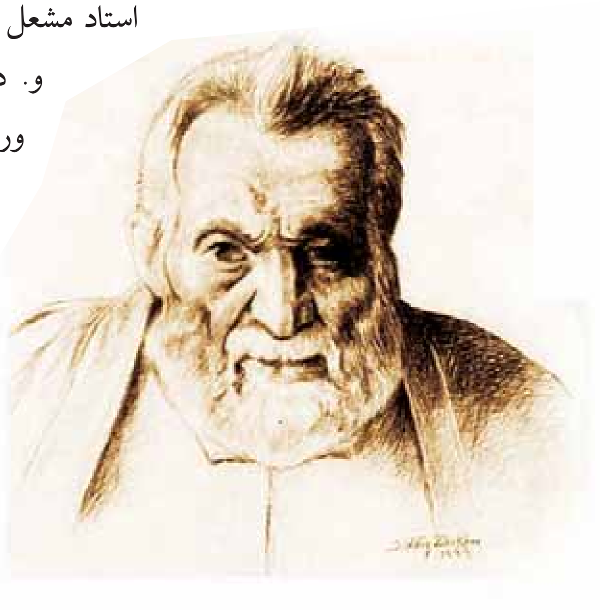

استاد مشعل په يوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختوکې يې هنري کاروته پام ور واوښت. هڅه يې وکړه چې د استاد کمال الدين بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشيو په ښکلا (تذهيب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی. استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ ځکه چې ده ځانګړې لاره او روش درلود او د استاد کمال الدين بهزاد د مکتب له پيروانو څخه حسابيږي. استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړي ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي.استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پو پلزاى:

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړى له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دى چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشۍ او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې سارى نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متونو کې ډېرې مهمې افغاني هنرى پديدى ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطۍ د هنر او تاريخي پېښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګى پټې کړې.روح دې ښاد وي.

تمرين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوى د مهمو آثارو نوم واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰

له افغاني هنرونو سره اشنا کېدل

د قالينې څټ ته په ځير سره وګورئ او ووينئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟

دقالينې پر مخ څه شی وينئ؟ د قالينې رنګين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينی کښينئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی څانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري.

کــه څــه هم د هنري آثار و توليد د انســانانو د اړتيا وو دليرې کولو ســر چينه ده، دقيقــه طراحــي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

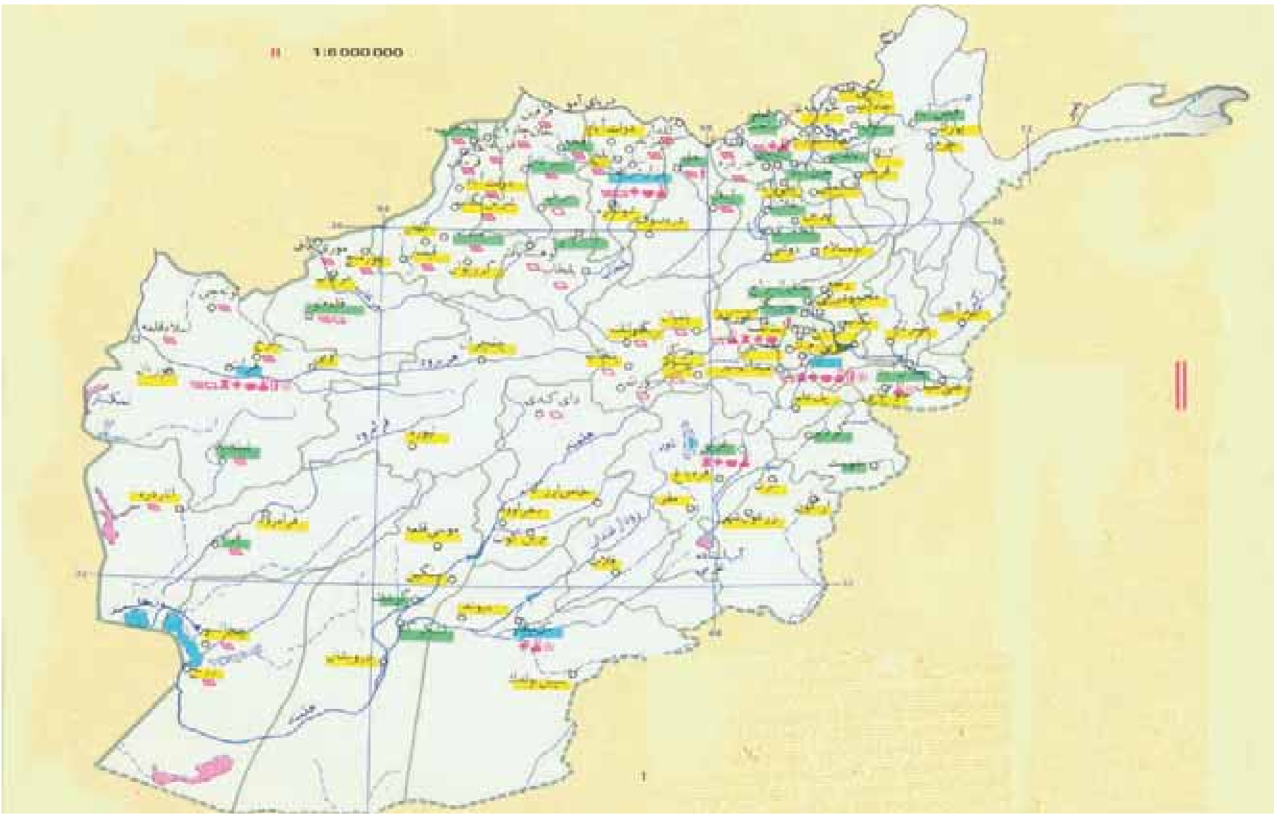

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدوکې ښکاره کړي. د خلکو هنري مینه، ټکواو پارچوته رنګ او ډیزاینونه وربخښي، ښکلي او نرم فرشونه اوبي، ودانیو ته د قرآنکریم په مبارکو آیاتونو ښکلا ورکوي، سفالي او فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي کوي، دروازو، منبرونو او د لرګي رحلونو ته ښکلا ورکوي، کاري لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان هره شیبه د ظرافت او ښکلا سره اړیکې ولري، نوهغو ته یې ښکلا او ډیزاینونه ورکړي دي، نن هم د پوستینو جوړول، د سرامیکي (کلالي) لوښو جوړول، د ښکلا غالیو او بدل او ..... د هېواد په مختلفو سیمو کې دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

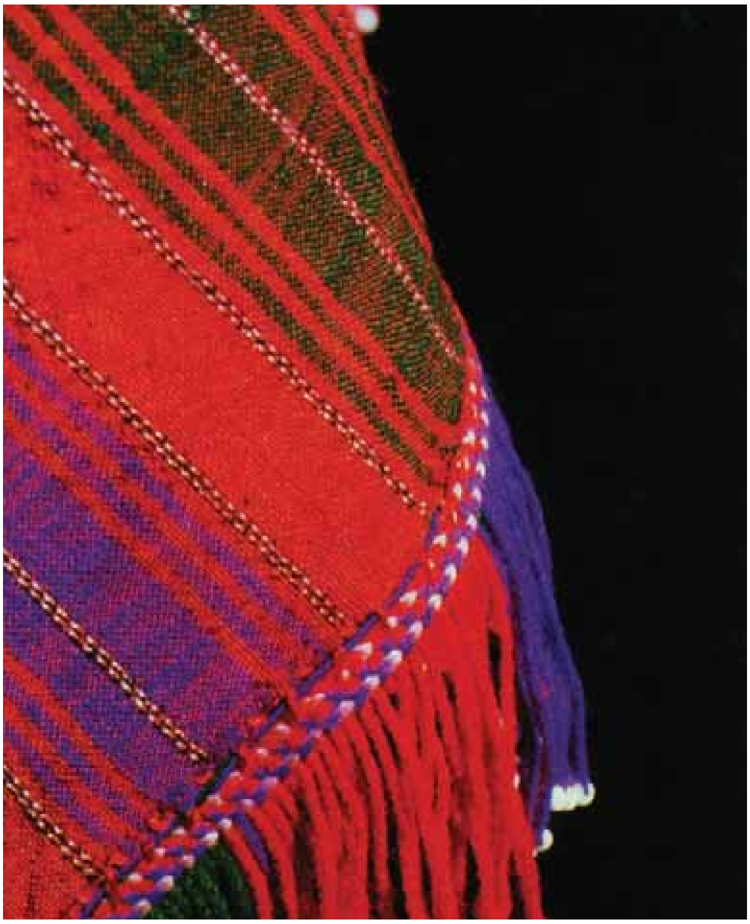

او ډېر وګړي د دغه صنايعو په جوړولګيا دي. ځومره چې د تاريخي هنري آثاروساتنه ډېر ارزښت لري، همدارنګه د ډيزاينونو، بېلا بېلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطريقو او روښونو انتقال وروستيو نسلونو ته ډېره زياته اړتيا ده.

د لاسي صنايعو توليد سربېره پر هنري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنيو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زيات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنايعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بېلو بېلو ښارونو کې خلك په بېلابېلو هنرونو بوخت دي او بېل بېل لاسي صنايع توليدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ جوړونه، پښګري. فلزکاري، مسګري، زرګري، کندنکاري، د مريو ګنډل، د ټوکرو او بدل، دتيږو تراشل ، کلالي، نقاشي، د غاليواو بدل، خامك ګنډل وجود لري.په نورو ښاروکې د ټوکر او بدلو، وريښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شته ټوکريا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مريوګنډل، خامك ګنډنه، له ختې ځخه د سفالي لوښو جوړېدل، کلالي، د لاجور دو د غميو جوړېدل او ډبرينو لوښو د جوړېدو هنرونه ادامه لري. چې يو له هغو ځخه په هرات کې ښيښه جوړېدنه ده چې د ځانګړي ظرافت درلوودنکي ده. د ماتو او بېکاره ښيښو وبلي کولو ځخه وروسته رنګونه ور سره ترکيب کوي چې ميرمنې او نارينه کله ګډ او کله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېل بېل په دې کارونو بوخت دي. او په بېلو بېلو شکلونو ګیلاسونه او ښکلي لوښي د لاس او اور په واسطه تولید وي چې د امریکا او اورپا بازارونو ته يې لار پرانیستې ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بېلا بېلو ښارونو کې لیدل کېږي چې د ټولو سیمو په اثاروکې ورته والی شته دی. د ډیزاینونو، رنګونو او جوړولو طریقې او روښونه يې بېل دي.د هرې سیمې د هنرمندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ډیزاینونو او ثارو جوړول بېلې ځانګړتیاوې پیدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاریخ په بېلو بېلو دوروکې په هنري آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنايعو څانګې لوړو پوړيو ته رسيدلي دي چې ډېر ارزښتناک اثار توليديږي، لکه: د استالف کلالي(سراميک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلاليو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونو کې يې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرین:

۱- ستاسې په سیمه کې کوم لاسي صنایع شته دي؟
۲- تاسې د هنرونو کومې څانګې سره اشنا یاست؟
۳- له کوم افغاني هنر سره مینه او علاقه لرئ؟
٤- ایا دهنر د خپلې خوښې څانګې لپاره نوې نظریه وړاندې کولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱ دافغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شو دا تحفې او هديې د روضې په يوه ځانګړې کوټه کې ساتل کيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسکوکاتو او نه پيدا کيدونکو کتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سبک دی. چې په مبارکو آياتونو ښکلې شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په ګران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړلری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودوو هغه د خلکو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هډه او بګرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غوريانو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډېرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳٦ هـ .ش کال کې پيل شوه دا نندارې دومره په زړه پورې وې چې دميمنې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنابعوفهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لاربښود۱۳۸۰کال

۲- د هنر د لوست لاربښود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ٤/۵۳، ۱۳۸۵

۳- د تجسمي هنرونواصول، دکتور محمد حسین حلیمي.

٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۳۵۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.

۵- دتجسمي هنرونو سره اشنا کیدل کوډ ۳۵۸/۳۷، ۱۳۸٤ هـ.ش.

٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳۵۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.

۷- هندسي نقشونه ۱،جلد فني او حرفوي کوډ٤۸۵، ۱۳۸٤ هـ.ش.

۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳۵۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.

۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۳۵۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.

۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.

۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.

۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.

۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.

١٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشنا کیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کوډ۳۰/۳۵۹، ۱۳۷۸، هـ.ش.

۱۵- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ۱۳۵٦ هـ.ش.

۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.

۱۷- د خوشنو یسۍ هنر اول او دویم جلد، کوډ ۵/ ۲۰٤.

۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.

۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانی لیکنې عبدالحي حبیبي.

۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.

۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ هـ.ش.

۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ٤۹۵، ۱۳۸۷ هـ.ش.

۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ۵۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.

۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.

۲۵- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ هـ.ش.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library